

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний авіаційний університет

Ahi Evran University (Turkey)

TESOL – Ukraine

НАЦІОНАЛЬНА ІДЕНТИЧНІСТЬ В МОВІ І КУЛЬТУРІ

Збірник наукових праць

Київ 2019

УДК 821.09(100)(082)
НЗ5

Національна ідентичність в мові і культурі: збірник наукових
НЗ5 праць / за заг. ред. А.Г. Гудманяна, О.Г. Шостак. - К.:Талком, 2019. - 318
с.

ISBN 978-617-7685-68-4

Збірник містить тексти доповідей XII Міжнародної конференції з питань національної ідентичності в мові і культурі, що відбулася 22-23 травня 2019 року на кафедрі іноземних мов і прикладної лінгвістики факультету лінгвістики та соціальних комунікацій Національного авіаційного університету (м. Київ, Україна).

УДК 821.09(100)(082)

Головний редактор:

А.Г. Гудманян, доктор філологічних наук, професор
(Національний авіаційний університет, Україна)

Редакційна колегія:

Е. Акіллі, доктор філософії (Історія), академік

Агі Євран університет, Киршехір (Туреччина)

О. В. Артюшкіна, кандидат наук з лінгвістики, доцент
(Університет Жан Мулен Ліон 3, Франція)

Н. О. Висоцька, доктор філологічних наук, професор
(Київський національний лінгвістичний університет, Україна)

Р. І. Дудок, доктор філологічних наук, професор
(Львівський національний університет імені Івана Франка, Україна)

Ю. Л. Мосенкіс, доктор філологічних наук, професор,
(Київський національний університет імені Тараса Шевченка,
Україна)

А. І. Раду, кандидат філологічних наук, доцент
(Львівський національний університет імені Івана Франка, Україна)

А. В. Чеснокова, професор
(Київський університет імені Бориса Грінченка, Україна)

О. Г. Шостак, кандидат філологічних наук, доцент
(Національний авіаційний університет, Україна)

С. М. Ягодзінський, доктор філософських наук, професор
(Національний авіаційний університет, Україна)

*Рекомендовано до друку Вченою радою факультету лінгвістики та соціальних комунікацій
Національного авіаційного університету (протокол № 3 від 15 травня 2019 р.)*

ISBN 978-617-7685-68-4

© Колектив авторів, 2019

© Національний авіаційний університет, 2019

Олександр Галич
доктор філологічних наук, професор
м. Рівне

РЕМЕЙК У ТВОРЧОСТІ Б. АКУНІНА

Роман сучасного російського письменника, що зараз постійно проживає у Франції, Б. Акуніна “Ф. М.” – це ще одне продовження, заявленої ним своєю фандоріаною проблеми впровадження в суспільну свідомість думки про те, що його наскрізний герой низки романів Ераст Петрович Фандорін є реальною історичною особою, свідченням чому є його контакти, зустрічі, розмови, листування з справжніми історичними постатями Росії та інших держав Старого і Нового світу. Як і в інших романах циклу “Пригоди магістра”, у “Ф. М.” діють нащадки і представники побічних гілок династії Фандоріних. З нащадків – все той же колишній англійський баронет, а нині російський громадянин Ніколас Олександрович Фандорін, онук Ераста Петровича, який є героєм романів “Алтин-голобас”, “Сокіл і Ластівка”, “Позакласне читання”. Сам Ераст Петрович у романі фізично не з’являється, але його ім’я кілька разів згадується в тексті.

По суті, твір Б. Акуніна – це експериментальний художній роман, що композиційно складається з двох частин. Події однієї з них відбуваються в наш час, на початку ХХІ ст., в Москві. Головним персонажем тут є Ніколас Олександрович Фандорін, керівник фірми “Країна порад”. До нього звернувся неадекватний відвідувач, очевидний наркоман, з пропозицією купити рукопис якогось твору. На останньому аркуші онук Фандоріна прочитав заголовок тексту: “Теорійка. Петербурзька повість. Твір Ф. Достоевського” [1, с. 24]. У свідомості Ніколаса з’явилися думки: “Що ж тоді виходить? Це рука класика?! Але чернетка чого? “Теорійка”? Такого твору в Достоевського Ніка щось не пригадував. Хоча, звичайно, він не фахівець. Можливо, якийсь начерк, не здійснений задум?” [1, с. 24]. Це є зав’язкою сюжету тієї частини роману, події якого відбуваються в наш час.

Події другої частини стосуються шістдесятих років ХІХ ст. і тут на першому плані Порфирій Петрович Федорін, пристав слідчих справ Казанської частини Санкт-Петербурга. “Предком Порфирія Петровича був служивий німець гарної крові, прізвище якого починалося на “фон”. Нашадки чужеземного прибульця прижилися в Росії й розплодилися в багатьох колінах, одні із яких піднеслися, інші ж занепали й упали в нікчемність. До цих останніх відносилась і лінія Порфирія Петровича, дід і прадід котрого були взагалі неписьменні, самі орали землю і після втрати родових грамот числилися вже не дворянами, а однодворцями” [1, с. 55 – 56].

Друга сюжетна лінія є ремейком широко відомого роману Ф. Достоевського “Злочин і кара”. Автор прагне переконати читача, що ця сюжетна лінія є первісним варіантом твору Ф. Достоевського. Героями є головні персонажі класика, процентниця Альона Іванівна Шелудякова (у Достоевського вона не має прізвища), студент Родіон Романович Раскольников, його товариш Дмитро Разуміхін (у Б. Акуніна він виявляється далеким родичем Порфирія Петровича), молода повія Соня Мармеладова, новоспечений жених сестри Раскольникова Дуні Петро Петрович Лужин, Аркадій Іванович Свидригайлов та інші.

Ремейк (від англ. *remake* – переробка) – жанр, природа якого пов’язана з розвитком кіноіндустрії, коли з часом режисери знімають фільми, за мотивами й сценаріями, що були реалізовані в попередні десятиліття. Сьогодні ремейк стосується не лише кінофільмів, а й

пісень, спектаклів, логотипів, комп'ютерних ігор і, звичайно ж, – художніх творів. Саме в такому розумінні цього терміна ми розглядаємо сюжетну лінію подій середини 60-х років XIX ст. в “Ф.М.” Б. Акуніна.

Ремейк почав формуватися під впливом пародіювання чи травестіювання. Проте як самостійний жанр сформувався лише в XX столітті. Як приклади, можна навести твори „Доктор Фаустус” Т. Манна, що має виразний перегук з „Фаустом” Гете, „Улісс” Дж. Джойса, який співвідноситься з „Одіссеєю” Гомера. П'єса Г. Байєрля “Пані Флінц” є ремейком п'єси “Матінка Кураж та її діти” Б. Брехта. У свою чергу п'єса Б. Брехта “Антигона” є ремейком трагедії античного автора Софокла. В українській літературі твір Я. Стельмаха “Крихітка Цахес” сходиться до відомого твору Е.-Т.-А. Гофмана “Крихітка Цахес, на прізвисько Циннобер”.

Особливо плідним цей жанр виявився в літературі постмодернізму з її спрямованістю на інтелектуальну гру. “Специфіка ремейку така, що він надає сучасним проблемам класичне обґрунтування. Апеляція до відомого зразка репрезентує ремейк як модифікацію класичного твору („Батьки і діти” Івана Сергєєва, „Анна Кареніна” Льва Ніколаєва, „Ідіот” Федора Михайлова) чи текст-продовження („Чайка” Б. Акуніна, п'єса „...Чума на обидва ваші будинки” Г. Горіна)” [3, с. 138]. Своєрідність постмодерністської естетики є такою, що ремейк, як жанр, який виразно тяжіє до пародії, стимулює інтерес до класики. Називаючи ремейк у постмодерній творчості, Н. Шмельова згадує комедію у двох діях “Чайку” Б. Акуніна, що є продовженням відомої п'єси російського класика А. Чехова, текст якої значною мірою збігається з першоосною, але Б. Акунін змінює в ньому ключові ремарки, що кардинально перетворює репліки персонажів, надаючи їм іншого смислу. До того ж, у п'єсі з'являється новий герой лікар Дорн, що шляхом внутрішньої інтертекстуальності пов'язує п'єсу Б. Акуніна зі своєю фандоріаною.

Ремейк у романі “Ф.М.” полягає в тому, що Б. Акунін намагається переконати читача, що його сюжетна лінія, пов'язана з убивством процентниці Шелудякової, є віднайденою невідомою первісною версією роману Ф. Достоевського “Злочин і кара”, яка має зовсім іншого вбивцю і мотивацію цього вчинку.

Зав'язкою сюжетної лінії, що зв'язана з подіями 60-х років XIX ст. у російській столиці, є повідомлення Олександра Григоровича Заметова про вбивство на Єкатерингофському проспекті процентниці Шелудякової. У перебігу слідства Порфирій Петрович Федорін звернув увагу на колишнього студента Родіона Раскольникового, “двадцяти трьох років, віросповідання православного, сина титулярного радника, давно покійного. Прибув із Рязанської губернії, де проживають його мати й молодша сестра” [1, с. 77]. Цей юнак учився на юриста, але за несплату коштів за навчання був відрахований з університету. Увагу слідчого привернула стаття цього студента в газеті “Периодическая речь” “Ще раз про бика і Юпітера”, у якій останній проповідував людиноненависницькі ідеї.

Згодом сталося ще одне вбивство аналогічним способом, що й процентниці Шелудякової. Порфирій Петрович з'ясував, що в обох випадках значні суми грошей і у цінних паперів залишилися квартирах загиблих. Це примусило його задуматися над мотивом злочинів. Йому здалося і він щоразу все впевненіше переконував себе, що злочини вчинив не Родіон Раскольников.

Проводячи слідчі дії у справі убитої дівичі Зигель, помічник Федоріна Заметнов зустрів людину, що пізніше стане ключовою постаттю в розслідуванні: “Із сусіднього восьмого номера вийшов якийсь незнайомий пан, дуже щегольски одягнений, на вигляд ставний барин. У руках його була красива тростина, якою він постукував, з кожним кроком, а руки були у свіжих рукавичках” [2, с. 13]. Згодом читач дізнається ім'я цього породистого пана – Аркадій Іванович Свидригайлов.

Б. Акунін, познайомивши читача зі своїм героєм, Аркадієм Івановичем Свидригайловим, звертає увагу на таку портретну деталь, як тростина, яку той тримав у руці: “Тростина була дорога, червоного дерева з бронзовим набалдашником у вигляді сфінкса, що сидів на п'єдесталі” [2, с. 21]. Саме ця тростина стане, як виявилось пізніше, зброєю вбивства кількох людей, здійсненого Аркадієм Івановичем Свидригайловим, а не Родіоном Раскольниковим. Жертвою став поміщик Лужин і поліцейський Заметов. Сам же слідчий пристав залишився обеззброєним і зі зламаними кістками руки. У розмові зі своїм мучителем Свидригайловим, Федорін заявив, що сподівався зустріти на місці злочину не його, а Родіона

Раскольников, оскільки в нього була теорія: “Відносно людства. Мовляв, всіх звичних нікчемних людей убивати цілком дозволено, якщо, звичайно, для користі справи і якщо сам убивця – людина незвичайна” [2, с. 211].

Ремейкова сюжетна лінія в романі “Ф. М.” Б. Акуніна виявилася незавершеною. Вона обірвалася на півслові, щойно Свидригайлов зізнався у цілій низці вбивств, і не тільки в Санкт-Петербурзі, а ще раніше в його помісті. Невідомою лишилася й доля пораненого Порфирія Петровича, який почув зізнання Аркадія Івановича.

Таким чином, роман Б. Акуніна “Ф. М.” є експериментальним твором, що має дві розгалужених сюжетних лінії. Події першої з них відбуваються в Москві початку ХХІ століття. Друга сюжетна лінія – це ремейк згаданого твору російського класика. До того ж події цієї сюжетної лінії в багатьох моментах нагадують епізоди геніального твору Ф. Достоевського, але відрізняються мотивами вбивства. Головним убивцею виявляється не Родіон Раскольников, а поміщик Аркадій Іванович Свидригайлов, який щойно приїхав з глибокої провінції до російської столиці. З Фандоріним цю сюжетну лінію пов’язує той факт, що слідчий пристав Порфирій Петрович Федорін виявляється представником побічної лінії роду Фандоріних.

Варіант, що ремейкова сюжетна лінія виявляється незавершеною, є сильним експериментальним ходом автора, який дає можливість читачеві самому домислити можливі варіанти розв’язки.

І хоча сам Ераст Петрович Фандорін у романі “Ф. М.” фізично не з’являється, але залишається відчуття, що для Б. Акуніна твір є зайвим приводом нагадати, що його наскрізний герой є реальною особою, квазібіографію якого має підтвердити аналізований роман.

Література

1. Акунин Б. Ф. М.: Роман. Т. 1. М.: ОЛМА Медиа Групп, 2007. 350 с.
2. Акунин Б. Ф. М.: Роман. Т. 2. М.: ОЛМА Медиа Групп, 2007. 286 с.
3. Шмельова Н. Ремейк как форма борьбы текста за художественное пространство. Вopr. литературы. 2009. № 1. С. 134 – 145.